

SOK-congres

Innoverende scholen: een nieuwe invulling van kwaliteit voor meer resultaat

Vrijdag 7 juni 2019, [De Montil](#), Affligem

www.onderwijskwaliteit.be

Plenumsessie

Innovatie van onderwijs voor meer resultaat (*Tjip de Jong, adviseur, onderzoeker en schrijver*)

Aan innovatieve ideeën om schoolomgevingen te verbeteren is geen gebrek vandaag de dag. Er verschijnen wekelijks meerdere boeken, artikelen, blogs, video's en tal van twitter ideeën over hoe ons onderwijs slimmer, beter, mooier en anders kan. Innovatie is echter niet goed bestand tegen ingewikkelde taal, lange vergaderingen, projectplannen, klassieke aansturing en controle. Innovatie vraagt om een leeromgeving die uitgaat van nieuwsgierigheid, praktisch onderzoek, participatie, durven experimenteren en positieve energie. En door praktisch aan te slag te gaan, wordt het spannend. Immers het maakt belemmerende patronen, routines en bezwaren zichtbaar die remmend werken op innovatie. We zullen ook kritisch in de spiegel moeten kijken en ons de vraag stellen: in hoeverre ben ik zelf onbewust de veroorzaker van de problemen waar ik last van heb?

In deze keynote legt Tjip de Jong de relatie tussen innovatie en afkicken van een verslaving. Om innovaties te laten slagen in een schoolomgeving zal het nodig zijn om onbevangen en eerlijk naar ons eigen handelingsrepertoire te kijken en afscheid te nemen van klassieke vormen van management, aansturing en coördinatie. Tjip zal verschillende haalbare routes voor innovatie verkennen en deze vanuit verschillende perspectieven belichten. Zijn adagium is: de wijsheid zit in het doen! Daarnaast zal hij meerdere voorbeelden geven uit de praktijk waar innovaties in scholen zowel succesvol waren als glansrijk ten onder gingen.

Keuzesessies

REEKS 1: 11.30-12.45 uur

1. Naar een innovatieve school (*Eelko Huizingh, Rijksuniversiteit Groningen*)

Innovatie is verandering die waarde toevoegt. Dat verandering weerstand oproept, is menselijk. Maar verandering is ook onvermijdbaar. Want leerlingen zijn anders dan tien jaar geleden, net als hun leefwereld, verwachtingen van ouders, wetgeving en technologie. In dit almaar veranderende speelveld is innoveren het continu zoeken naar mogelijkheden om hier het beste uit te halen. Hoe vindt u steeds weer nieuwe manieren om goede prestaties te kunnen leveren? In deze interactieve sessie bespreken we wat innovatie is, wat een school tot een innovatieve school maakt, en hoe u bruikbare innovaties opspoort en succesvol invoert.

2. Van acties naar interacties: over de rol van netwerken in het realiseren van duurzame onderwijsinnovaties (*Virginie März, Université catholique de Louvain*)

Aan nieuwe ideeën geen gebrek in scholen. Maar als die ene enthousiaste leraar vertrekt, de subsidies wegvallen of de directeur nieuwe prioriteiten stelt, dreigen onderwijsinnovaties in je school uit te doven. Wat is er nodig om duurzaam te innoveren?

Een belangrijke uitdaging voor scholen is dus niet zozeer het gebrek aan innovatieve praktijken, maar wel het beklijven hiervan in de praktijk. In het verklaren van het al dan niet slagen en verduurzamen van onderwijsinnovaties ligt de focus veelal op de rol van individuele docenten (i.e., motivatie, betekenisgeving of eigenaarschap) of structurele condities (i.e., tijd, middelen). Steeds meer onderzoek wijst evenwel op de relevantie van allerhande vormen van netwerken in het realiseren van duurzame onderwijsinnovaties: professionele leergemeenschappen, communities of practice, docentontwerpteams en de oprichting van leiderschapsnetwerken. Een hecht professioneel netwerk waarbinnen expertise en kennis ontwikkeld en gedeeld worden, wordt vaak genoemd als sleutel tot duurzame onderwijsinnovaties.

In deze lezing zal de rol van schoolinterne en schoolexterne netwerken verkend worden met het oog op het realiseren van duurzame onderwijsinnovaties. Wat zijn effectieve kenmerken van succesvolle netwerken? En welke structurele en culturele werkcondities zijn hierbij belangrijk? De presentatie biedt eveneens handvatten voor schoolleiders én leraren om vernieuwingsinspanningen samen te sturen, ieder vanuit eigen perspectief.

3. Zin in pionieren? (*Mieke de Vreede, KreatieKracht*)

De grote veranderingen in onze maatschappij bieden kansen. Kansen om samen nieuwe wegen te ontdekken en te ontwerpen richting meer toekomstbestendig onderwijs. Pionieren! Een pionier durft te zoeken, waar de omgeving wil dat de antwoorden al gevonden zijn. Hoe kun jij als pionier een authentieke en betekenisvolle bijdrage leveren aan toekomstbestendig onderwijs? Tijdens deze presentatie ontdek jij hoe je je als een pionier kunt ontwikkelen: van binnenuit. Je wordt in beweging gezet om een start te maken met jouw eigen ontdekkingsreis als onderwijspionier.

4. Exnovatie: een andere kijk op kwaliteit (*Jessica Mesman, Universiteit Maastricht*)

Aandacht voor de reeds bestaande kracht, kwaliteit en competentie van leerkrachten is belangrijk voor onderwijsontwikkeling. Immers, we kunnen ook leren van zaken die goed gaan. In deze presentatie wordt u een "exnovatief" perspectief aangereikt. Exnovatie is datgene wat reeds aanwezig is op de voorgrond plaatsen om de praktijk te verbeteren. Hierbij ligt de focus niet op iets nieuws, maar op hetgeen er al is; niet op het

uitzonderlijke, maar juist op het gewone, de dagelijkse gang van zaken op de werkvloer; niet op wat opvalt, maar juist op wat meestal wegvalt... maar er wel degelijk toe doet! Via een interactieve bespreking krijgen deelnemers inzicht en praktische handreikingen aangereikt zodat zij in hun eigen organisatie de kwaliteitszorg via het goede, het gewone en het hier en nu kunnen benaderen.

5. Innoveren voor meer goesting op school (*Yves Demaertelaere, Broeders van Liefde*)

Benieuwd of "Scholen slim organiseren" met (zelfsturende) teams écht werkt? Kunnen we door anders organiseren onze school gelukkiger maken? Het is innoveren voor meer samenwerking op school en over scholen heen (Op grote schaal scholen slim organiseren). Dit is niet louter gericht op efficiëntie, maar ook op meer professionalisme van de leerkracht. Het is een verhaal over autonomie en wendbaarheid waar flexibele trajecten kunnen georganiseerd worden zonder leerlingen overboord te zetten. Het is de school als netwerkorganisatie waar het leiderschap wordt gedeeld. Het HIVA-KULeuven heeft de voorbije jaren het proces van slimme scholen gevolgd die gekanteld zijn naar een nieuwe innovatieve structuur. In een beschrijvende studie worden de effecten van het verandertraject onderzocht en geven we de bevindingen mee evenals enkele succesfactoren voor een geslaagd traject. Positieve effecten komen niet automatisch, maar zijn het resultaat van hard werk en gedeeld leiderschap.

REEKS 2: 14.00-15.15 uur

6. Hoe begeleid je een transitieproces van innovatie? (*Pascal Van Loo, SYNTRA Vlaanderen & Pasas Change*)

Pascal Van Loo brengt ons 2 casussen vanuit de Vlaamse overheid waar hij als intern transitie-manager de principes van Frederic Laloux dagelijks in de praktijk bracht. Binnen het Stedelijk Onderwijs Antwerpen begeleidde hij ook een revolutie naar een waardengedreven netwerkorganisatie. Deze praktijkervaringen resulteren in een boek "Het ronde vierkant" dat Lannoo Campus weldra zal uitgeven. Hij brengt dit kader én de praktijkinterventies en zal het meteen met u toepassen op de innovaties rond Duaal Leren en ondernemersvorming die hij nu vanuit zijn recentste job als directeur P&O bij SYNTRA Vlaanderen begeleidt. Kort op de bal en actuele innovatie naar een nieuwe vorm van werkplekleren bij een lerende en innovatieve overheidsorganisatie in de praktijk.

7. Waarom innoveren vaak mislukt, en (in principe) toch makkelijk is (*Jan Vanhooft, Universiteit Antwerpen*)

Deze sessie richt zich op het ontwikkelen van denkkaders over veranderingsmanagement in en van scholen. We proberen te begrijpen waarom veel veranderprocessen in Vlaamse scholen moeizaam verlopen, en zelfs mislukken terwijl we behoorlijk goed weten wat er nodig is om tot succesvolle innovatie te komen. We stellen deelnemers in staat processen van veranderingsmanagement te analyseren en veranderingsinterventies te selecteren en vorm te geven.

8. Voorstelling praktijkverhalen

Groep 1

MONDOMIO, Balen

MONDOMIO, een innoverende en ondernemende basisschool (Debbie Goudriaan)

Hoe kan je een inclusieve school organiseren zodat de klassen niet per leeftijd, maar per niveau worden gecategoriseerd? MONDOMIO is een school waar maximum 12 leerlingen in een niveauklas zitten en waarbij flexibele lessen mogelijk zijn.

Basisschool De Ark, Kessel-Lo (Leuven)

Innovatietraject ARK2020: Van Onderwijs naar Anderwijs! (Martine Foulon)

In onze basisschool "De Ark" streven we ernaar om Autonomie, Relatie en Kracht (ARK) de leidende principes voor de ontwikkeling van onze kinderen, onze leerkrachten maar ook onze organisatie, te maken. Dit vraagt een transitie in de manier waarop we naar het ontwikkelproces van de leerlingen kijken, maar ook een verandering in onze kijk en in de schoolorganisatie die groei en ontwikkeling centraal stelt. Hiervoor zetten we een innovatieproces ARK 2020 van Onderwijs naar Anderwijs! op. Met Anderwijs geven we onszelf 3 jaar de tijd om een transitie te maken, om gewoontes in vraag te stellen en gepaste en onderbouwde antwoorden op uitdagingen te vinden.

Basisschool De wijzer, afdeling Kanegem

TOM: Team Onderwijs op Maat (Conny Declerck en Jan-Tijl Vangheluwe)

In het TOM-project gaat het leerkrachtenteam voluit voor teamteachen, uitgesplitst over twee leerunits (onderbouw en bovenbouw). Binnen elke unit werken de leerkrachten vanuit hun specifieke talenten en brengen alle vakinhouden op 4 differentiatieniveaus. Het TOM-project richt zich op een sterke autonomie en eigenaarschap in het leren.

Groep 2

de Studio, Oostende

de Studio, voor eigentijds secundair onderwijs (Lodewijk Jonckheere)

Hoe maak je "school" waar leerlingen en leerkrachten graag vertoeven? Hoe kan je contextrijk leren stimuleren, en dat op maat van zoveel mogelijk leerlingen? Hoe creëer je eigenaarschap, ook op het vlak van evalueren en rapporteren?

In 2016 gingen we de uitdaging aan met de Studio: secundair onderwijs dat de uitdagingen van de 21ste eeuw omhelst.

GO! Het Kompas, Sint-Truiden

GO! Het Kompas: Innovatief secundair onderwijs (Evelien Boonen)

In het Kompas kiezen wij voor innovatief onderwijs gebaseerd op recente ontwikkelingen in het vakgebied en gericht op het klaarstomen van jongeren voor het leven en werken in de 21ste eeuw. In een maatschappij die op vele vlakken sterk en snel evolueert, waar we levenslang zullen moeten leren en waar de beroepen van over 20 jaar misschien nog niet uitgevonden zijn, is het noodzakelijk om jongeren naast kennis ook belangrijke vaardigheden en attitudes aan te leren. Ons innovatief onderwijs bestaat uit een combinatie van methodes (Freinet, Dalton, ...) waaruit wij kiezen wat voor welke leerling het beste werkt. De eindtermen die onze leerlingen op het einde van hun leertraject dienen te behalen, zijn

dezelfde als die van alle andere onderwijsmethodes. De manier waarop we deze doelstellingen proberen te behalen, varieert. Wij werken met 4, ons typerende kernwaarden: Talent, Ervaring, Modern en Sfeer. Alles wat we doen, past onder één of meer van deze 4 kernwaarden.

De Prins, Diest

Community-werking (Niels Grosemans, Marie Vanaudenhove, Karolien Leemans)

In de Prins kiezen we ervoor om te werken in community's om zo leerlingen beter te begeleiden. We doen dit omdat we elke leerling in groei willen zetten door in te zetten op het eigenaarschap over eigen leren, contextrijk leren, talentontdekking en talentontwikkeling en welbevinden om zo de betrokkenheid bij het leren van elke leerling zo optimaal mogelijk te krijgen.

Groep 3

Methodeschool van Veldeke, Hasselt

De feedbackcyclus (Nele Adriaenssens)

De feedbackcyclus is een tool waar we jaren naartoe hebben gewerkt en met vallen en opstaan hebben ontwikkeld. Het idee is dat leerlingen zichzelf in kaart leren brengen op vlak van leren leren en persoonsvorming. Deze cyclus duurt zo'n drie weken en wordt 2 keer per jaar ingelast. De leerlingen leren zichzelf in kaart brengen, kritisch zijn en concrete doelen stellen. Dit wordt begeleid door hun leerkrachten.

GO! Lyceum Gent

GO! Lyceum Gent: school in beweging waar leerlingen hun eigen koers kiezen (Ann Blomme)

In het Lyceum willen we leerlingen stimuleren om zelf hun leerproces in handen te nemen en zo zicht te krijgen op hun talenten. We denken na om onderwijs meer flexibel te organiseren en projectmatig aan de slag te gaan. We zetten in op verbinding door via coachingsgesprekken de pijlers van het decreet leerlingenbegeleiding centraal te stellen en leerlingen verder te helpen in hun keuzeprocessen. We willen inzetten op de ontwikkeling van sterke persoonlijkheden die afstuderen en stevig in hun schoenen staan om de wereld te veroveren.

GO! Atheneum Bree

Focus op het leerproces (Christel Moors)

Het is niet evident om jongeren steeds opnieuw te prikkelen en aan te spreken op hun interesses. Leerkrachten zijn vaak zoekende naar handvatten en ondersteuning om jongeren te motiveren en hun leerproces optimaal vorm te geven. Wat kan je als school doen? Wat verwacht je van je lerarenkorps?

Christel Moors komt je vertellen welke nieuwe wind zij in het schoolbeleid heeft geblazen, zodat leerlingen meer gemotiveerd raken. Bovendien vertelt ze op welke manier je leerkrachten kan ondersteunen om een motiverend klasklimaat te organiseren.

Groep 4

Praktijkcollege De Dreef, Amsterdam

Big Picture learning (Tom Pijpers)

Bereid u voor op een totaal andere kijk op leren en onderwijs.

Een Amerikaans onderwijsdesign dat de leerling echt centraal stelt onder het motto: "One kid at a time"

Uitgaande van drie kernbegrippen:

- relatie,
- relevantie,
- resultaten van persoonlijke duurzame aard.

Ambitieuw, persoonlijk en resultaatgericht.

Mill Hill College, Goirle

Team X (Dirk Hasselman en Rijk Vlaanderen)

Team-x is een onderwijsvernieuwing waarbij vakken, cijfers en het traditionele rooster weggelaten zijn en vervangen zijn door thematisch onderwijs waarbij verwondering, de wereld rondom de school en persoonlijke ontwikkeling centraal staan. We werken met coaches, profs, masterclasses, hand- hoofd- en hartopdrachten en bieden al het onderwijs leerdoelgericht aan.

Deze vernieuwing kan alleen succesvol worden doorgevoerd als er ook in het team sprake is van eigenaarschap en het nemen van verantwoordelijkheid. We vragen van leerlingen en team hetzelfde.

LVO Weert - Cranendonck

Kies je eigen koers (John Hausmans)

Binnen LVO Weert zijn we gestart met een nieuwe school voor leerlingen in de eerste 2 à 3 leerjaren in het voortgezet (secundair) onderwijs.

Deze school heet Koers. Er wordt gewerkt met coaches, we hebben geen lestabellen en roosters meer. Uitgangspunt is dat de leerling eigenaar is van zijn of haar leerproces en daarin begeleid wordt. We werken met materiaal van Kunskapsskolan.

Meer informatie op www.koersweert.nl

Groep 5

Kunskapsskolan

De essentie van het onderwijs (Raymond van Kerkvoorden)

We gaan terug naar de essentie van het onderwijs: erkennen dat elk kind uniek is en hem/haar de mogelijkheid bieden om zich optimaal voor te bereiden op het latere leven, in een wereld waar mentaliteit & vaardigheden net zo belangrijk zijn als kennis & diploma's. Onderwijs dat om het kind heen georganiseerd is. Gepersonaliseerd, high-touch & digitaal gecombineerd, met leraren in een veelzijdige en bepalende rol om samen met elk kind het verschil te maken. Grenzen verleggen met uitdagende doelen en uitdagende criteria. Een leven lang leren met de regie over je eigen leven.

LAB, Sint-Amands

LAB: gedreven onderwijs (Kristien Bruggeman)

LAB opende op 1 september 2017 haar deuren en bleek meteen een schot in de roos. Een school die de traditionele onderwijsstructuur ver achter zich laat, de decretale onderwijsgrenzen aftast en inzet op de herwaardering van het leerkrachtenberoep. Een school die een warm, veilig en gedreven leerklimaat weet te creëren, voor leerlingen én leerkrachten. Tijdens deze sessie maak je alvast kennis met de basisprincipes van deze lerende school.

Stedelijk Onderwijs Antwerpen

Onze droom: iedereen helemaal op zijn plek (Gonda Verhaert en Annemie Lybaert)

We vertellen graag onze zoektocht naar antwoorden voor de dagelijkse en toekomstige uitdagingen van het Stedelijk Onderwijs Antwerpen. We doen dit door te groeien naar een waarden-gedreven netwerkorganisatie zodat we meer flexibel en wendbaar worden. We sturen bij op het vlak van strategie, cultuur en structuur. Duidelijke kaders, heldere participatie en co-creatie zorgen ervoor dat onze 6500 medewerkers betrokken geraken in dit transitieverhaal. Onze inspiratie vinden we bij Hattie, Laloux, Kotter, Scharmer en vele anderen die ons wegwijzers en methodieken geven. We evolueren zo naar kwaliteitsvol onderwijs waar iedereen helemaal op zijn plek is.

Campus Russelberg, Tessenderlo

StarBox (leerlingen en hun leercoach Wannes Seurs)

"StarBox, knocks your socks off!"

Situation: context enrichment

Task: ownership

Action: flexible learning path

Result: satisfaction

Reflection: work in progress

Groep 6

Vrije basisschool De Loopbrug Zerkegem-Snellegem

"Alleen kan ik veel, samen kunnen we alles!" (Myriam Monstrey)

Getuigenis van hoe mensen samen werken in zelfsturende teams vanuit een samengedragen visie en het leerplan ZILL. Een visie gemaakt door en voor alle teamleden, ouders en kinderen. Doel: enkele vragen proberen te beantwoorden vanuit een nieuwe werking binnen onze basisschool De Loopbrug: hoe ontwikkelingsgericht werken met zelfsturende teams? Hoe onderwijs maken waarbij kinderen centraal staan en zelf verantwoordelijk worden voor hun eigen leren? Waarom kiezen voor teams en niet meer voor klassen? Hoe werken vanuit de Zelf-Determinatie Theorie van prof. M. Vansteenkiste? Hoe omgaan met het nieuwe leerplan ZILL? ...

De Heiberg, Sint-Truiden

De Heiberg, de samenlerende school (Martine Maertens)

De Heiberg is een basisschool waar alle kleuters samen werken in één groep, waar alle leerlingen van 6 tot 12 samen en van elkaar leren in één klas, waar de brug geslagen wordt tussen beide klassen, waar ieder kind op zijn of haar niveau uitgedaagd wordt om zijn of haar talenten te ontplooiën, vertrekkend vanuit een thema, een project.

Sint-Camillus, Sint-Niklaas

Flexibele leerwegen – Werken mét en differentiëren in heterogene talenten- en niveaugroepen (Ilse Martens, Jordy Van Der Heyden)

Sint-Camillus is een basisschool in de stadsrand van Sint-Niklaas met een 180-tal leerlingen. De school heeft een multicultureel publiek met meer dan 85% indicatorleerlingen van meer dan 45 nationaliteiten. De school heeft ook te maken met een grote kloof tussen sterk-, gemiddeld- en zwakpresterende leerlingen. Om te voldoen aan de leerbehoeftes van elke individuele leerling - zonder in te boeten aan kwaliteit - is de school op zoek gegaan naar flexibele werkvormen die hieraan tegemoet komen. De huidige werking in leeftijdsheterogene talenteneilanden en niveaugroepen voor taal en wiskunde is het resultaat van meer dan 13 jaar uitproberen, evalueren en bijsturen.

REEKS 3: 15.25-16.40 uur

9. Mini-masterclass: hoe begeleid je een transitieproces van innovatie? Voorbeelden uit de praktijk (Pascal Van Loo, SYNTRA Vlaanderen & Pasas Change)

In deze masterclass gaan we aan de slag met de kaders uit de vorige sessie in een interactieve werkvorm die jou een arsenaal aan interventies garandeert. Je stapt als deelnemer in de rol van leidinggevend beslisser en je vertaalt de 3 Laloux principes (zelforganisatie, heelheid en evolutionaire bestemming) in concrete acties. Je denkt mee alsof het over jouw organisatie gaat. Wat zou onze eerste diagnose en voorstel voor aanpak zijn? Vervolgens halen we inspiratie uit de oplossingen die er bij de organisaties van de praktijkcases (Stedelijk onderwijs Antwerpen, Vlaamse overheid, KULeuven, Syntra Vlaanderen) effectief zijn doorgevoerd. Het is niet noodzakelijk om de kaders uit de vorige sessie mee te hebben, wel een troef.

10. Hoe word ik een goede spion? Of hoe kunnen we het probleemoplossend vermogen stimuleren? (Hilde Van Dyck, COCD vzw, Paper Plane Pilots, Farm of Inspiration)

Om innovatief denken te stimuleren en creatieve denktechnieken te gebruiken, is het essentieel om te weten wanneer creativiteit wel en wanneer niet de ruimte krijgt. Welke mindset is hier voor nodig, hoe werkt een creatief proces en welke omkadering is nodig om dit te bevorderen, zijn enkele vragen waarop je tijdens deze sessie antwoorden zal krijgen.

11. Leerbeurs: praktijkverhalen

Tijdens de leerbeurs kun je de scholen aanspreken die een praktijkverhaal brachten.